

Primož Pirnat, Mojca Funkl

Eva Jagodic

ONKRAJ ČAROVNIJE IN ILUZIJE

Pred kratkim sem si ogledala predstavo, v kateri so nastopajoči med drugim izvajali čarovniške trike. Ti so bili izvedeni tako prepričljivo, da je bilo tu in tam iz občinstva slišati tudi kak »Ja valda!« ali pa »Ti se hecaš!«. V zadnji točki je na oder stopil eden od nastopajočih in nam razkril, kako nekateri od videnih trikov delujejo.

S prikazom in natančno razlago je razkril podrobnosti, ki so v celoti porušile iluzijo, in nam stvari prikazal tako, kot se zgodijo v resnici. In še ves večer mi ni dalo miru vprašanje, ali je bilo poznati tudi to plat nekaj, kar sem si želela, ali pa mi je z razlago popolnoma pokvaril doživetje. In četudi v njej ne bomo našli čarovniških trikov, se lahko strinjamo, da je magična pravzaprav vsaka gledališka predstava. Kako bi se torej počutil gledalec, če bi mu bilo nenadoma razodeto, kako gledališče nastaja, kako se sestavlja, kako je gledališko doživetje videti z druge, ustvarjalčeve plati? In če gremo še korak dlje: kako bi se počutil gledalec, ki bi mu bilo dano stopiti v čevlje ustvarjalca?

Ko me je gledališče prvič posrkalo vase in v meni izzvalo željo, da bi postala del ustvarjanja gledališke čarovnije, si še zdaleč nisem predstavljala, v kaj se spuščam. A z leti sem spoznala ta svet, razbrala njegove trike in skrivnosti ter se v njem udomačila. Danes nisem več gledalec, ki je spoznal, kako trik deluje, danes sem ena tistih ljudi, ki prispevajo k temu, da je trik mogoče izvesti. Se je s tem čarovnija gledališča v mojih očeh razblinila ali ne, sploh ni več vprašanje, kajti kmalu ugotoviš, da zna biti tista druga plat, tisti svet zadaj, na trenutke še bolj čaroben. Kot gledalka se v svetove, ki mi jih slika gledališče, potopim, zaživim in tisti dve uri, kolikor traja predstava, sem res lahko z Ojdipom v antični Grčiji, z Macbethom na Škotskem, s Sally Bowles v Berlinu ali s Švejkom v Pragi. A potovanje, ki ga v tem svetu opraviš, vedno vodi nekdo drug. Kot ustvarjalca te omejitve nimam: vse te svetove spoznam in jih tudi raziskujem, oblikujem, se z njimi poigravam, jih analiziram, na trenutke živim.

Redko kateri gledalec pa se zaveda, da je gledališče v resnici tudi garanje. Tako kot pravijo, da Rim ni bil zgrajen v enem dnevu, tudi gledališka predstava nikoli ne nastane z danes na jutri. Vanjo je vložnega ogromno časa in neizmerno veliko truda. Vse priprave, ki jih režiser s svojo ekipo opravi še pred začetkom vaj v gledališču, ves razmislek, ki ga vanjo kasneje vložijo prav vsi ustvarjalci uprizoritve, vse ure, ki jih igralec prebije v premlevanju, kako bi bilo najbolje izoblikovati lik, oziroma ki jih posveti učenju besedila. Vse to in še več je sestavni del gledališkega procesa, ki navzven deluje tako zelo magičen, včasih pa se zazdi vse prej kot to. Pridejo dnevi, ko bi človek najraje vrgel puško v koruzo, ko nimaš časa ne za spanje, ne za druženje, ne za kar koli drugega, ker ves svoj čas posvečaš projektu, tako na vajah kot pred njimi in po njih, ker je preprosto treba razrešiti probleme, na katere naletimo.

Spomnim se, kako sem pred nedavnim kot dramaturginja sodelovala pri lutkovnem projektu nekega igralca. Teden dni pred premiero so nama vsi svetovali, naj eno od lutk iz zgodbe preprosto črtava, ker ruši lok pripovedi in nikakor ne sodi v uprizoritev. Ampak nama je bila tista lutka tako zelo pri srcu, da sva si obljubila, da ne bova odnehala, dokler zanjo ne najdeva popolne vloge, popolnega zapleta, da upravičiva njen nastop. Gola trma naju je gnala, da sva pet dni kopala po zadnjih kotičkih možganov, kjer bi se lahko skrivala ideja, kaj storiti; samo trma in predanost projektu sta bili tisti, zaradi katerih sva bila pet dni tečna in zafrustrirana, dokler ni nastopil trenutek: »Ej! Kaj pa, če ...«

Trma in odločnost sta tisto, kar nam pomaga premagati vse izzive. Zgodí se, da je včasih vsega preprosto preveč, a tudi takrat le malokdaj odnehamo. Zaradi dolžnosti do sebe in tudi zaradi dolžnosti do gledalca. Zlasti ta nas včasih žene do skrajnega roba meje, predvsem igralce, ki v želji, da predstava ne bi odpadla, včasih na oder stopajo bolni, poškodovani ali pa preprosto tako utrujeni, da nastop od njih zahteva še zadnje atome moči. Pa gledalec to vendarle redko kdaj opazi, kar je še eden tistih trikov gledaliških ustvarjalcev.

Zakaj se torej trudimo, boste vprašali. Ker imamo gledališče radi, ker nam je vseč izziv, ker radi odkrivamo, kaj nam ponuja, in ker je, kadar smo v svojem delu uspešni, zadovoljstvo nepopisno. Štejejo že male, osebne zmage, četudi se nihče ne brani pohval in dobrih mnenj prijateljev, kolegov, občinstva, kritikov. Gledališče je v svoji biti vendarle ustvarjeno za gledalca, brez njega ne obstaja, in gledalčev pozitiven odziv je tisto, za kar si prizadevamo.

Petr Zelenka v *Odhodih vlakov* gledalca zapelje tudi na ono stran, za vsa tista vrata, ki mu običajno ostanejo zaprta. Ponudi mu bežen vpogled v dogajanje za odrom, ravno toliko, da pride na okus in ga zgrabi radovednost, kaj zamuja. Razkrije mu enega od trikov, s katerimi gledališče vsak večer očara množice, in ga pusti, da se bo po poti domov spraševal, ali si je to plat gledališča v resnici želel poznati ali pa mu je s tem popolnoma pokvaril doživetje.

Primož Pirnat, Mojca Funkl